

The citizenship premium

Citation for published version (APA):

Peters, F. W. C. (2018). *The citizenship premium: immigrant naturalisation and socio-economic integration in the Netherlands*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Datawyse / Universitaire Pers Maastricht. <https://doi.org/10.26481/dis.20180328fp>

Document status and date:

Published: 01/01/2018

DOI:

[10.26481/dis.20180328fp](https://doi.org/10.26481/dis.20180328fp)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Nederlandse Samenvatting

In dit proefschrift onderzoek ik de relatie tussen naturalisatie en sociaal-economische²² integratie van eerste generatie²³ migranten in Nederland. De integratie van nieuwkomers staat al geruime tijd hoog op de beleidsagenda. Ook in het regeerakkoord van het kabinet Rutte III neemt integratie een prominente positie in (Rijksoverheid, 2017, pp. 54-55). Onderzoek toont consistent aan dat migranten een relatief zwakke positie bekleden op onder andere de arbeidsmarkt (Heath & Cheung, 2007; Lancee, 2012) en de huizenmarkt (Boehm & Slottmann, 2004; Dawkins, 2005; Zorlu et al., 2014). Nederland is daarin geen uitzondering; migranten hebben minder vaak betaald werk, genieten een lager inkomen uit werk, en zijn minder vaak huiseigenaar dan personen zonder migratieachtergrond (CBS, 2016, pp. 54-59, 68-73; Uunk, 2017). Deze discrepantie is deels te wijten aan structurele obstakels die migranten ondervinden op de arbeidsmarkt en huizenmarkt. Zo zijn bestaande hulpbronnen van migranten zoals diploma's, werkervaring en sociale contacten slechts beperkt relevant in het bestemmingsland, of worden niet als zodanig erkend (Friedberg, 2000). Bovendien hebben migranten dikwijls een achterstand op het gebied van taalbeheersing (van Tubergen & Kalmijn, 2005), en kan er sprake zijn van discriminatie door werkgevers of geldverstrekkers (Aalbers, 2007; Andriessen, Nievers, & Dagevos, 2012; Arrow, 1972). Vanuit dit oogpunt wordt naturalisatie door beleidsmakers gezien als een veelbelovend instrument om de integratie van migranten te bevorderen. Internationaal onderzoek laat zien dat genaturaliseerde migranten beter presteren op onder andere de arbeidsmarkt (OECD, 2011) en de huizenmarkt (Enchautegui & Giannarelli, 2015; Hutcheson & Jeffers, 2013) dan hun niet-genaturaliseerde tegenhangers. Dit positieve effect van naturalisatie wordt ook wel de *naturalisatiepremie* genoemd (OECD, 2011). Echter, er is nog veel onduidelijkheid in de literatuur over de vraag voor wie en waarom het staatsburgerschap van het bestemmingsland er toe doet. Niet alle migranten kiezen ervoor om te naturaliseren, en hoewel sommige migranten gebaat zijn bij naturalisatie in het integratieproces, is dat niet voor alle migranten het geval. Vanuit deze achtergrond wordt in dit proefschrift de volgende vraag onderzocht: *wat zijn de verklarende factoren voor naturalisatie, en wat is de rol van naturalisatie voor de sociaal-economische integratie van eerste generatie migranten in Nederland?*

Migratie naar Nederland is de afgelopen decennia toegenomen, niet alleen in volume, maar vooral ook in diversiteit. Dit sluit aan bij een mondiale trend, waarbij migranten uit een groeiend aantal herkomstlanden zich richt op een slinkende groep bestemmingslanden (Czaika & de Haas, 2014). Als gevolg van deze ontwikkeling is de vestiging van nieuwkomers een prominent onderwerp in de Nederlandse politiek. Dit manifesteert zich onder andere in een verschuiving van de rol van naturalisatie in het integratiedebat (van

²² Sociaal-economische integratie omvat in dit proefschrift betaald werk, inkomen uit arbeid en woningbezit.

²³ In dit proefschrift worden eerste generatie migranten gedefinieerd als personen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn, omdat tweede en verdere generaties kunnen naturaliseren via gefaciliteerde procedures, waaronder medenaturalisatie (de situatie waarbij minderjarige kinderen delen in de naturalisatie van hun ouder[s]).

Oers, 2014; van Oers et al., 2013). In de jaren tachtig werd het Nederlandschap vooral gezien als een instrument ter bevordering van de integratie van migranten. Deze notie van naturalisatie als springplank voor verdere integratie ging gepaard met een relatief liberaal naturalisatiebeleid, bedoeld om migranten aan te sporen Nederlander te worden (Heijs, 1995, p. 180). Echter, in de jaren negentig vond een verschuiving plaats van een 'minderhedenbeleid', gericht op het faciliteren van integratie, naar een 'integratiebeleid', waarbij individuele verantwoordelijkheid voor het integratieproces centraal stond (Entzinger, 2003). Daarmee veranderde ook de rol van naturalisatie. Het Nederlandschap werd niet langer gezien als onderdeel van het integratieproces, maar als het eindpunt; de bekroning op voltooide integratie. De formele eisen voor naturalisatie werden vanuit dat oogpunt aangescherpt, met verscheidene beleidswijzigingen in de afgelopen twintig jaar. Cijfers van het CBS laten zien dat deze beleidswijzigingen gepaard gingen met fluctuaties in het aantal naturalisaties per jaar (CBS, 2017b). Het is echter onduidelijk in hoeverre beleid ook daadwerkelijk ten grondslag ligt aan het aantal migranten dat Nederlander wordt, en voor welke migranten strenge institutionele kaders belangrijke obstakels vormen voor het Nederlandschap. Bovendien is er weinig bekend over het effect van naturalisatiebeleid voor de integratie van migranten. Zowel het prominente debat omtrent de vestiging van nieuwkomers, als de verscheidene wijzigingen in naturalisatiewetgeving in de afgelopen decennia, maakt dat de Nederlandse casus unieke mogelijkheden biedt om de rol van de institutionele context voor de naturalisatiepremie te onderzoeken.

In dit proefschrift analyseer ik registerdata uit het Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (Bakker et al., 2014) van het CBS. Het gebruik van administratieve databronnen voor onderzoek in de sociale wetenschappen is een relatief nieuw fenomeen dat belangrijke voordelen met zich meebrengt. Op de eerste plaats bevat registerdata de volledige geregistreerde populatie. Dit is met name waardevol wanneer de onderzoekspopulatie ondervertegenwoordigd is in meer traditionele databronnen, zoals vragenlijsten. Om diverse redenen, waaronder taalbeheersing, is dit dikwijls het geval voor eerste generatie migranten (Font & Mendez, 2014, p. 16; Kappelhof, 2014, 2017). Bovendien biedt het administratieve karakter van de data deels een oplossing voor mogelijke sociale wenselijkheid. Verder wordt registerdata gekenmerkt door frequente observatiemomenten en een panel-structuur. Hoewel er ook beperkingen kleven aan het gebruik van registerdata, waaronder een beperkte conceptuele reikwijdte en mogelijke administratieve vertraging (Bakker, 2011), zijn deze data uitermate geschikt – en vooralsnog niet benut – om de relatie tussen naturalisatie en sociaal-economische integratie van migranten statistisch te onderzoeken.

Theoretische bijdrage: naturalisatie en sociaal-economische integratie in de context van de levensloop

Er bestaat veel onderzoek naar de vraag of naturalisatie de integratie van migranten op de arbeidsmarkt bevordert (Chiswick, 1978; Bevelander & Veenman, 2008; Fougère & Safi, 2009; Scott, 2008). Resultaten uit dit onderzoeksveld schetsen echter geen eenduidig beeld; sommige studies bevestigen een positieve relatie, maar anderen niet. Om deze tegenstrijdige bevindingen te duiden is er de afgelopen jaren veel aandacht in de literatuur voor de analysemethode waarmee de naturalisatiepremie traditioneel onderzocht wordt. Meer specifiek is de gedachte dat het verband tussen naturalisatie en integratie verklaard wordt doordat beter geïntegreerde migranten vaker naturaliseren. Met andere woorden, integratie leidt tot naturalisatie in plaats van andersom. Om de naturalisatiepremie te onderzoeken moet dus de periode voor en na naturalisatie vergeleken worden in plaats van genaturaliseerde en niet-genaturaliseerde migranten. Internationaal onderzoek bevestigt dat sommige migranten beter presteren op de arbeidsmarkt nadat zij genaturaliseerd zijn in vergelijking met de periode voor naturalisatie (Bratsberg & Raaum, 2011, p. 196; Engdahl, 2014, p. 18; Helgertz et al., 2014, p. 352). Deze studies bieden echter geen verklaring voor het feit dat sommige migranten profijt hebben van naturalisatie op de arbeidsmarkt, terwijl dat voor anderen niet het geval is. Met andere woorden, de focus in de literatuur op de verdere ontwikkeling van het analytisch model is belangrijk, maar geeft weinig inzicht in de vraag waarom en voor wie er sprake is van een naturalisatiepremie. Recente analytische ontwikkelingen in de literatuur moeten dus gepaard gaan met vergelijkbare theoretische vooruitgang zodat empirische resultaten beter gecontextualiseerd kunnen worden. Vanuit dat oogpunt verrijk ik in deze dissertatie het traditionele theoretische kader met concepten uit de sociologische levensloopbenadering (Elder, 1974). Deze benadering combineert twee gevestigde stromingen in de literatuur. Een stroming analyseert individuele drijfveren voor naturalisatie en herkomstkenmerken (Chiswick & Miller, 2009; Helgertz & Bevelander, 2016; Yang, 1994), terwijl de ander zich richt op de rol van institutionele, politieke en historische kenmerken van bestemmingslanden (Aleksynda & Algan, 2010; Janoski, 2010; Reichel, 2011). Afzonderlijk zijn beide stromingen niet in staat een antwoord te geven op de vraag waarom sommige migranten een naturalisatiepremie genieten, en anderen niet. De dynamische levensloopbenadering biedt hierin uitkomst door te benadrukken dat individuen genesteld zijn in een bredere sociale en institutionele context. Motieven voor naturalisatie en de rol van staatsburgerschap in het leven van migranten hangen niet alleen af van de relatieve waarde van de nationaliteit van het bestemmingsland, maar worden ook geconditioneerd door timing in de levensloop (bijvoorbeeld leeftijd, de partner of kinderen), en de juridische en sociaal-economische kaders van het bestemmingsland (waaronder naturalisatiebeleid, maar ook bijvoorbeeld conjunctuur of toegang tot sociale voorzieningen). In Hoofdstuk 2 wordt toegelicht hoe een dergelijke

conceptualisering van naturalisatie in de context van de levensloop aanknopingspunten biedt om het effect van naturalisatie te duiden, en tegenstrijdige resultaten in de literatuur te verklaren. Deze benadering wordt vervolgens toegepast in vier empirische hoofdstukken.

Empirische bijdrage: de naturalisatiepremie in Nederland

Om uitspraken te doen over het effect van naturalisatie is het belangrijk eerst te begrijpen welke migranten naturaliseren en waarom. In Hoofdstuk 3 worden motieven voor naturalisatie geanalyseerd, met speciale aandacht voor de sociale en institutionele context waarin de afweging om het Nederlanderschap te verkrijgen gemaakt wordt. In 2016 werden ruim 15.600 personen Nederlander door zelfstandige naturalisatie (CBS, 2017b). Het Nederlanderschap biedt belangrijke privileges, waaronder ongelimiteerde toegang tot de arbeidsmarkt, stemrecht voor de Tweede Kamer- en Provinciale Statenverkiezingen en een gegarandeerde verblijfsstatus. Maar er zijn ook formele eisen waaraan voldaan moet worden alvorens men kan naturaliseren. Zo moeten migranten normaliter minimaal 5 jaar legaal in Nederland verblijven, en zal men op het moment van naturalisatie afstand moeten doen van de originele nationaliteit (hoewel Nederland veel uitzonderingen op de afstandseis kent). In hoeverre de voordelen van naturalisatie opwegen tegen de kosten is afhankelijk van de individuele situatie van migranten. Zo zijn vluchtelingen zeer gebaat bij de zekere verblijfsstatus die naturalisatie biedt, terwijl de afstandseis voor migranten uit welvarende landen een belangrijk obstakel vormt. Analyses bevestigen dat een kosten-baten model ook in Nederland een goede voorspeller van naturalisatie is. Migranten voor wie de voordelen van het Nederlanderschap een belangrijke rol in hun leven spelen, zoals migranten uit economisch laagontwikkelde, politiek instabiele of niet-EU landen, hebben een hoge kans om te naturaliseren. Omgekeerd zijn migranten die hun originele nationaliteit automatisch verliezen wanneer zij Nederlander worden minder geneigd te naturaliseren. Verder laten de resultaten zien dat de beslissing om te naturaliseren een sociale component bevat. De kans om te naturaliseren is hoger wanneer migranten een partner van Nederlandse herkomst of een genaturaliseerde partner hebben. Het positieve effect is met name sterk in het jaar dat de partner Nederlander wordt. Dit impliceert dat de keuze om te naturaliseren in ieder geval deels in gezinsverband gemaakt wordt. Deze conclusie heeft belangrijke implicaties voor het traditionele theoretische model. Immers, wanneer motieven voor naturalisatie niet louter gebaseerd zijn op persoonlijk gewin schiet een model dat individuen als geïsoleerde eenheden beschouwd tekort. Met andere woorden, diepgaand inzicht in de vraag waarom migranten naturaliseren vraagt om een model dat recht doet aan de sociale complexiteit van het leven van mensen.

De belangrijkste conclusie uit dit hoofdstuk heeft echter betrekking op de rol van naturalisatiebeleid. Hoewel er veel onderzoek is naar de relevantie van persoons- en

herkomstkenmerken voor de neiging van migranten om te naturaliseren, is er maar weinig bekend over de rol van de institutionele context van het bestemmingsland. Echter, naturalisatiebeleid bepaald onder welke voorwaarden migranten in aanmerking komen voor het staatsburgerschap van het bestemmingsland, en speelt dus een cruciale rol in het naturalisatieproces. Vanuit dit oogpunt is de invoering van de naturalisatietoets in Nederland op 1 april 2003 geanalyseerd. De voorwaarden voor naturalisatie werden na deze beleidswijziging strenger (van Oers, 2014), maar het is onduidelijk of dit ook een effect heeft gehad op het naturalisatiegedrag van migranten, en zo ja, welke migranten vooral de gevolgen van restrictief beleid ondervinden. Om dat nader te onderzoeken zijn migranten vergeleken die in aanmerking kwamen voor het Nederlanderschap voor en na de invoering van de naturalisatietoets. Analyses bevestigen dat migranten minder snel en minder vaak naturaliseren onder de strengere institutionele condities na 2003. Echter, het effect van streng beleid wordt geconditioneerd door herkomstkenmerken. Meer specifiek doet restrictief beleid er alleen toe voor migranten uit economisch laagontwikkelde en politiek instabiele herkomstlanden. Dit zijn dezelfde migranten die zeer geïnteresseerd zijn in naturalisatie, en het Nederlanderschap goed kunnen gebruiken om hun relatief zwakke positie op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt of huizenmarkt te verbeteren.

Resultaten in Hoofdstuk 3 laten zien dat migranten voor wie het staatsburgerschap van het bestemmingsland een waardevolle bijdrage kan leveren aan hun integratietraject sterk afhankelijk zijn van de beleidscontext die toegang tot naturalisatie conditioneert. Om nader te onderzoeken of, en onder welke voorwaarden, naturalisatie een rol speelt voor de integratie van migranten is in Hoofdstuk 4 het effect van het Nederlanderschap voor de kans op betaald werk geanalyseerd. Resultaten bevestigen dat naturalisatie de kans op werk bevordert met 12 en 13 procent (Odds ratio 1,12 en 1,13) voor respectievelijk mannen en vrouwen. Dit sluit aan bij de gevestigde theorie in de literatuur dat naturalisatie de kansen op de arbeidsmarkt vergroot door ongelimiteerde toegang tot de arbeidsmarkt te verschaffen en administratieve kosten voor werknemers te beperken. Bovendien kan de nationaliteit van het bestemmingsland een positief signaal afgeven richting werkgevers met betrekking tot de vaardigheden en arbeidsethos van de migrant in kwestie (Liebig & von Haaren, 2011). Met andere woorden, werkgevers kunnen de genaturaliseerde status van een migrant zien als een indicatie voor wenselijke kenmerken, waardoor het in dienst nemen van deze migrant als minder risicovol beschouwd wordt. De analyses laten verder zien dat migranten die naturaliseren sowieso beter presteren op de arbeidsmarkt ongeacht hun nationaliteit, in de literatuur ook wel positieve selectie genoemd (Helgertz et al., 2014, p. 342; Steinhardt, 2012, p. 814). Het is dus belangrijk hiervoor te corrigeren zodat het effect van naturalisatie niet overschat wordt. De belangrijkste bevinding is echter dat de arbeidsmarktprestaties van migranten al verbeteren voordat zij daadwerkelijk naturaliseren, ook wanneer gecontroleerd wordt voor positieve selectie. Hoewel dit in internationaal onderzoek al eerder geconstateerd is (Helgertz et al., 2014, p. 344),

ontbreekt vooralsnog een duidelijke verklaring hiervoor. Ik theoretiseer dat migranten anticiperen op de mogelijkheden en privileges die naturalisatie zal bieden – bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt – door al in aanloop naar het moment van naturalisatie in hun arbeidsmarktpotentie te investeren. Zo zullen migranten bijvoorbeeld de ontwikkeling van hun taalkennis versnellen om gebruik te kunnen maken van de ongelimiteerde toegang tot de arbeidsmarkt. Bovendien moeten migranten hun kennis van de Nederlandse taal en samenleving ontwikkelen om te voldoen aan de formele eisen voor naturalisatie. De resultaten suggereren dat deze investeringen al vruchten afwerpen voordat migranten daadwerkelijk Nederlander worden. Conform deze gedachte is het effect van naturalisatie het grootst wanneer migranten relatief snel naturaliseren. Immers, extra investering in bijvoorbeeld taalkennis is vooral van meerwaarde in de beginfase van het vestigingstraject, aangezien migranten ook geleidelijk taalkennis opdoen door simpelweg in het bestemmingsland te verblijven. Ter vergelijking: de kans op werk van migranten die na 5 jaar verblijf in Nederland naturaliseren – wanneer het gros van de migranten in aanmerking komt voor naturalisatie – is 34 procent hoger voor mannen (Odds ratio 1,34), en 38 procent hoger voor vrouwen (Odds ratio 1,38), dan hun niet-naturaliserende tegenhangers. Echter, onder migranten die na 8 tot 10 jaar naturaliseren is dit positieve effect geslonken tot 10 procent. Naturalisatie stimuleert dus de kans op werk, maar het maakt wel uit wanneer het Nederlanderschap verkregen wordt. De dichotome voor-na benadering die in de traditionele literatuur van de naturalisatiepremie gehanteerd wordt verhuld dus het belang van het traject dat aan naturalisatie vooraf gaat.

In Hoofdstuk 5 wordt het effect van naturalisatie in meer detail onderzocht door inkomen uit werk te analyseren. Dit is de meest gangbare operationalisatie van arbeidsmarktintegratie in de literatuur, maar er is geen consistent bewijs voor een positief effect van naturalisatie voor het inkomen van migranten (Helgertz et al., 2014, p. 343). Ik verken drie verklaringen voor deze empirische ambiguïteit. Op de eerste plaats stel ik dat het signaal-effect van naturalisatie minder relevant is voor migranten met betaald werk, aangezien de arbeidsmarktparticipatie van deze migranten al een positief signaal afgeeft richting werkgevers. Omdat het gros van de literatuur het effect van naturalisatie op inkomen analyseert – en zich dus per definitie op migranten met betaald werk richt – wordt de naturalisatiepremie mogelijk onderschat. Ten tweede zal naturalisatie vooral van belang zijn voor migranten die de meest structurele obstakels ondervinden op de arbeidsmarkt. Werkgevers associëren mogelijk meer risico bij het in dienst nemen van migranten uit economisch laag ontwikkelde landen. De nationaliteit van het bestemmingsland kan dergelijke vermeende risico's beperken, en is dus vooral waardevol voor deze kwetsbare migranten met een zwakkere reputatie op de arbeidsmarkt. Ten derde suggereren de resultaten in Hoofdstuk 4 dat migranten het verkrijgen van het staatsburgerschap van het bestemmingsland anticiperen, en reeds in hun arbeidsmarktpotentie investeren in aanloop naar het moment van naturalisatie.

Echter, de meeste studies in de literatuur modelleren de naturalisatiepremie als een dichotoom voor-na fenomeen. Een mogelijk anticipatie-effect wordt daardoor verhuld, en het effect van naturalisatie onderschat. Conform veel internationaal onderzoek (Bratsberg & Raaum, 2011, p. 197; Bratsberg et al., 2002, p. 582; Helgertz et al., 2014, p. 352; Steinhardt, 2012, p. 818) vind ik geen empirische ondersteuning voor een positief effect op het gebied van inkomen uit werk na naturalisatie. In lijn met mijn verwachting is er wel sprake van een positief effect voor migranten uit economisch laagontwikkelde herkomstlanden. Het inkomen uit werk van mannen en vrouwen uit deze landen stijgt met respectievelijk 3 en 5 procent na naturalisatie. Bovendien groeit het inkomen al in aanloop naar het moment van naturalisatie, en piekt rond het moment dat men Nederlander wordt. Dit sluit aan bij de gedachte dat migranten het verkrijgen van het Nederlanderschap anticiperen, en al op voorhand hun kennis en vaardigheden ontwikkelen om ten volste gebruik te maken van de mogelijkheden die naturalisatie in de toekomst zal bieden. Meer algemeen laten de analyses zien dat naturalisatie er toe doet voor het inkomen uit werk van de meest kwetsbare migrantengroepen, maar dat het effect vooral voortkomt uit de intentie om in Nederland te blijven en hier een bestaan op te bouwen (en dus in bijvoorbeeld kennis van de taal en maatschappij te investeren), en minder uit bezit van de Nederlandse nationaliteit *an sich*.

In Hoofdstuk 6 wordt de conceptuele reikwijdte van het begrip integratie breder getrokken dan in de traditionele literatuur door een naturalisatiepremie op de huizenmarkt te onderzoeken. Meer specifiek wordt het effect van het Nederlanderschap voor de kans op huizenbezit geanalyseerd, met speciale aandacht voor het signaal-effect van naturalisatie. Cijfers van het CBS laten zien dat personen met een migratieachtergrond beduidend minder vaak een eigen woning bezitten dan personen van Nederlandse herkomst. Op 1 januari 2015 was 60,9 procent van de huishoudens met een hoofdkostwinnaar van Nederlandse herkomst de eigenaar van een koophuis, terwijl dit onder migranten met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond respectievelijk 44,9 en 25,1 procent bedroeg (CBS, 2017a). Hoewel er veel onderzoek is naar deze zogenoemde etnische kloof op de huizenmarkt (Aalbers, 2007; Charles & Hurst, 2002; Constant et al., 2009; Coulson & Dalton, 2010; Ross & Tootell, 2004), is er maar weinig bekend over de rol die naturalisatie speelt voor de kansen van migranten op een koophuis.

Huizenbezit is financieel aantrekkelijk, en wordt in Nederland gestimuleerd door onder andere fiscale aftrekbaarheid van hypotheekrente en collectieve bescherming van hypotheekschuld. Als gevolg van deze gunstige institutionele kaders is het aandeel huizenbezitters, evenals de hypotheekschuld per hoofd van de bevolking, in Nederland hoog (Norris & Winston, 2012). Toch bestaan er forse verschillen in huizenbezit tussen personen met en zonder migratieachtergrond. Een belangrijke verklaring voor deze etnische kloof op de huizenmarkt zijn de structurele moeilijkheden die migranten ondervinden op de arbeidsmarkt (Huijnk & Andriessen, 2016; Uunk, 2017). Dit verklaart

echter maar een deel van de puzzel. Een additionele verklaring is dat de migratieachtergrond zelf de kans op een hypotheek beperkt. De nationaliteit van het bestemmingsland zou mogelijk voor deze achterstandspositie van migranten kunnen compenseren. Echter, in artikel 7, lid 1c van de Algemene Wet Gelijke Behandeling is vastgelegd dat onderscheid in Nederland naar onder andere nationaliteit door instellingen die werkzaam zijn op het gebied van volkshuisvesting verboden is. Formeel gezien zou de nationaliteit van migranten dus geen verklaring moeten bieden voor verschillen in huizenbezit tussen personen met en zonder migratieachtergrond. Echter, in de praktijk lijken geldverstrekkers toch de nationaliteit van migranten mee te nemen in hun risicoafweging (College voor de Rechten van de Mens, 2016; van Dorst, Hoogendijk, Vreeburg & Verheul, 2017, pp. 22-23; Eerste Kamer, 2017, p. 3). Bezit van de Nederlandse nationaliteit kan gezien worden als een indicatie dat de migrant in kwestie gemotiveerd is, en geïnteresseerd aan diens verblijf in Nederland. Met andere woorden, het Nederlanderschap geeft een positief signaal af richting geldverstrekkers, en kan mogelijke twijfels wegnemen met betrekking tot de migratieachtergrond van de aanvrager van een lening.

De resultaten van mijn analyses bevestigen deze gedachtegang. Migrant met betaald werk die het Nederlanderschap verkrijgen hebben vervolgens 25 procent meer kans (Odds ratio 1,25) om huiseigenaar te worden dan hun niet-genaturaliseerde tegenhangers. Vermoedelijk zien geldverstrekkers het Nederlanderschap in hun risicoafweging als een indicatie voor kredietwaardigheid, en hebben daardoor minder twijfels bij de migratieachtergrond van de aanvrager. Echter, het effect van naturalisatie is zwakker voor migranten met een partner van Nederlandse herkomst. Deze migranten ondervinden mogelijk minder moeilijkheden op de huizenmarkt, en hebben het Nederlanderschap dus ook minder nodig bij het krijgen van een hypotheek. Verder doet naturalisatie er alleen toe voor migranten met betaald werk. Dit sluit aan bij de gedachte dat de nationaliteit van migranten niet kan dienen als een op zichzelf staande kwalificatie voor kredietwaardigheid. Als de vereiste financiële basis voor een lening ontbreekt, zal de nationaliteit van de kandidaat waarschijnlijk helemaal niet in acht worden genomen. Er lijkt met andere woorden sprake te zijn van discriminatie op grond van nationaliteit. Niet-Nederlandse migranten die in principe in aanmerking komen voor een lening hebben ongelijke kansen in vergelijking met hun Nederlandse tegenhangers met vergelijkbare achtergrondkenmerken. Verder ondervinden migranten meer moeilijkheden op de huizenmarkt tijdens en na de economische crisis. Datzelfde geldt voor migranten afkomstig uit landen die cultureel meer afwijken van Nederland. Echter, deze obstakels zijn niet afhankelijk van de nationaliteit van migranten. Kortom, naturalisatie lijkt migranten te helpen op de huizenmarkt, maar het lost niet alle problemen op.

Hoe verhouden deze resultaten zich tot de centrale onderzoeksvraag: wat zijn de verklarende factoren voor naturalisatie, en wat is de rol van naturalisatie voor de sociaal-economische integratie van eerste generatie migranten in Nederland? Om te

beginnen bij het tweede gedeelte van de onderzoeksvraag; er kan geconcludeerd worden dat naturalisatie er toe doet voor de integratie van migranten. Het Nederlanderschap verhoogt de kans op werk, en heeft voor migranten uit economisch laagontwikkelde landen een positief effect in termen van inkomen uit arbeid. Bovendien stijgen de kansen op de arbeidsmarkt al in aanloop naar het moment van naturalisatie. Migranten investeren in hun arbeidsmarktpotentie anticiperend op de mogelijkheden die het Nederlanderschap zal bieden, en in het kader van de formele eisen voor naturalisatie. Om die reden doet naturalisatie er vooral toe wanneer het staatsburgerschap van het bestemmingsland relatief snel verkregen wordt. Naturalisatie faciliteert ook toegang tot de huizenmarkt door de kans op huizenbezit te vergroten. Hoewel naturalisatie daarmee niet alle obstakels van migranten op de arbeidsmarkt en huizenmarkt wegneemt, kan wel geconcludeerd worden dat het staatsburgerschap van het bestemmingsland een belangrijke bijdrage kan leveren aan het oplossen van een aantal structurele obstakels die migranten ondervinden in het integratieproces. Naturalisatie kan met andere woorden functioneren als een springplank voor integratie, en deuren openen voor verdere opwaartse mobiliteit. Dit geldt in het bijzonder voor migranten uit economisch laagontwikkelde herkomstlanden, die de meeste moeilijkheden hebben op de arbeidsmarkt, en een steuntje in de rug goed kunnen gebruiken. Echter, deze kwetsbare migranten zijn erg afhankelijk van de toegankelijkheid van naturalisatiebeleid om te kunnen naturaliseren.

Dit brengt mij bij het eerste gedeelte van de onderzoeksvraag. Migranten naturaliseren minder snel en minder vaak onder restrictief naturalisatiebeleid. Het effect van streng beleid is echter niet gelijk voor alle migrantengroepen. Strenge eisen zijn vooral een obstakel om te naturaliseren voor migranten uit economisch laagontwikkelde en politiek instabiele herkomstlanden. Daarentegen doet naturalisatiebeleid er nauwelijks toe voor migranten uit hoogontwikkelde en politiek stabiele herkomstlanden. Deze migranten zijn weinig geïnteresseerd in naturalisatie, en hebben het staatsburgerschap van het bestemmingsland bovendien minder nodig. De positieve rol die naturalisatie kan spelen voor de integratie van migranten is dus afhankelijk van een balans tussen enerzijds eisen voor naturalisatie, om migranten te stimuleren om in hun integratie te investeren, en anderzijds de toegankelijkheid van deze eisen om migranten een realistisch perspectief op naturalisatie te bieden. Zo bezien zijn bepaalde eisen voor naturalisatie waardevoller voor de integratie van migranten dan anderen. Basale taalbeheersing is een belangrijke voorwaarde voor participatie in de samenleving. Een zekere mate van vereiste taalkennis kan migranten stimuleren om hier al in een vroeg stadium in te investeren. Wanneer taaleisen echter te hoog zijn, of (financiële) ondersteuning om deze kennis te ontwikkelen ontbreekt, zullen met name de migranten die het staatsburgerschap van het bestemmingsland het meest nodig hebben niet langer in staat zijn te naturaliseren, of wordt het moment van naturalisatie zodanig vertraagd dat het niet langer relevant is. Verder zal een lange verblijfstermijn of hoge kosten voor naturalisatie het staatsburgerschap van het bestemmingsland alleen exclusiever maken.

De positieve rol die naturalisatie kan spelen in het integratieproces van migranten wordt daardoor alleen maar beperkt. Kortom, naturalisatie kan een kickstart geven aan het integratieproces van migranten, maar het effect is wel afhankelijk van de juiste timing en functionele beleidscondities.